

ESTUDIANTS NO CATALANS A LA FACULTAT DE MEDICINA DE BARCELONA DEL SEGLE XVI AL XIX

JOSEP DANON

Senyor President, senyors congressistes, seré breu perquè això ja és fora de sèrie; únicament vull donar unes dades recollides en els Arxius universitaris de Barcelona. L'Estudi de Medicina de Barcelona, malgrat tenir una antiga tradició no oficial i disposar d'un gran Hospital, el de la Santa Creu, no arribà a assolir un desitjable nivell, potser degut a la importància i proximitat de Montpeller i de Lleida, i seguí una història irregular, paralella sens dubte als daltabaixos de la història general del país i reduïda a la història d'una escola purament local. Controlat pel Col·legi de Doctors en Medicina, com a escola independent dins l'Estudi General no aconseguí la plenitud de funcions fins ben entrat el segle XVI, quan, restant sota la tutela del Consell de Cent, acceptà l'autoritat del rector. Un conjunt de reformes dutes a terme als segles XVI i XVII modificaren petits aspectes d'una organització mantinguda fins el 1714. Closes aquest any totes les Universitats catalanes, l'Estudi de Medicina de Barcelona restà tres anys més a la capital per la impossibilitat d'improvisar a Cervera uns estudis mèdics, sense professorat, sense hospital i sense malalts. Però amb la nova Universitat, «faro resplandeciente de la Monarquía» com deien els Estatuts, l'ensenyament de la Medicina a Catalunya assolí els nivells més baixos de la seva història, en una època que s'allarga fins al trasllat de la Universitat certerina a Barcelona a mitjan segle passat, amb el parèntesi de la gran experiència inicial del Reial Col·legi de Cirurgia, només dedicat a aquesta especialitat, la curta vida de l'anomenada Facultat Reunida, l'Escola de Medicina Pràctica de Barcelona del 1801 al 1817, i el trienni liberal a l'Escola Especial de la Ciència de Guarir, més tard altra vegada Reial Col·legi de Medicina i Cirurgia. D'aquests quatre-cents cinquanta anys tenim una documentació discontinua; traslladats els antius arxius a Cervera, la guerra contra Napoleó i les lluites liberals destruïren una bona part de la Universitat. De la primera època, la de l'Estudi de Medicina, resten uns llibres generals de graus, entre 1565 i 1604, amb vuitanta-set títols de llicenciats i doctors en Medicina. La major part corresponen a naturals de l'estrictament anomenat Principat, a més de sis de la Catalunya Nord, amb perdó: de Perpinyà, de Vinça, d'Elna i Millars; un del límit de l'àrea lingüística catalana, tocant a

la comarca de la Llitera, un altre de Menorca, i tres més realment estrangers, un de la diòcesi de Tarbes, un de Malta, després catedràtic a l'Estudi de Barcelona, i un del regne de Castella. L'arxiu de Cervera s'ha perdut fins al 1760, tenim només les relacions dels títols de llicenciats i doctors, els anomenats graus majors. Hem de suplir els de batxiller, no tots, amb els expedients de revàlides del Protomedicat. Entre el 1771 i el 1800 hi comptem 345 batxillers, tots catalans, i 121 doctors, dels quals només tres són de fora de Catalunya, dos nascuts a Buenos Aires, un d'ells era fill d'un català, en Cosme Argerich; un altre era de la comarca d'Alcanyís, a Terol; i dos més del Principat d'Andorra, que inclourem entre els catalans. Però aquests 466 metges no eren els únics que exercien a Catalunya. Són 933 els revalidats del Protomedicat entre el 1768 i el 1827, amb només el 28 % graduats a Cervera, corresponent la resta: el 45 % a Osca, el 8 % a Saragossa, el 5 % a Gandia, el 4 % a València, el 2 % a Oriola i l'11,75 % a Montpeller on, gràcies a una fundació del Dr. Bruguera, estudiaven dos gironins, cada any becats per Girona. Un 19 % més, sense especificar la Universitat, xifra que si la sumem a la de Cervera, tot just supera els graduats d'Osca, universitat però prohibida als catalans. Després d'un intent de centralitzar a Madrid els ensenyaments clínics de tot Espanya, s'autoritzen les escoles de Medicina pràctica, a València i a Barcelona, tot suprimint els tradicionals dos anys de pràctica al costat de qualsevol metge de població d'importància. L'Escola de Barcelona, sota la dependència de la Reial Acadèmia fou establerta el 1801 fins al 1821, i acollí durant dos cursos els batxillers de Medicina un cop graduats a la Universitat. En aquests vint-i-un anys es matricularen 265 batxillers, 121 entre 1801 i 1808 i només 89 entre 1814 al 1821, i restà sense actuació durant el període d'invasió napoleònica. Contràriament al segle anterior, en aquest cas predominen els estudiants de Cervera, ja closes les universitats d'Oriola i Gandia i a un punt d'ésser tancada també la d'Osca. Cervera, que en tenia un 28 %, passa a un 43 %; Osca, que en tenia un 45 %, baixa a un 24 %; Saragossa es manté pràcticament igual; Montpeller també; i després del 1814, amb noves orientacions docents, l'11 % corresponien a doctors en cirurgia. D'aquesta primera època, si bé trobem un cert nombre d'estudiants no catalans, el 5'61 %, tots ells estudiaren fora de Cervera, a Osca, la major part estudiants aragonesos, a Saragossa i fins i tot a Toledo, a Burgos (on hi havia un planter de catedràtics catalans), un d'ells a Gènova i un fill del bisbat de Carcassona, de Vilanova de les Escaldes. D'aquest estudi deixo fora els graduats al Reial Col·legi de Cirurgia, batxillers, llicenciats i doctors, on estudia un important percentatge de no-catalans, indubtablement perquè es tractava d'un organisme en dependència directa de Madrid, destinat a cirurgians militars, motiu que reportava pràcticament l'ocupació automàtica d'un càrrec remunerat molt abans de la creació d'un cos de Sanitat militar. El 1846 surt la primera promoció de metges de la universitat barcelonina restaurada, i d'aquest any fins al 1900, un nou concepte s'ha de tenir en compte: els estudiants de les dar-

rerer colònies americanes, Cuba, Puerto Rico i Filipines (molt pocs de Filipines), per aquest ordre, coincidint amb l'augment del comerç i la millora de les comunicacions marítimes, fent que molts catalans establerts allà i un cert nombre de nadius enviessin llurs fills a estudiar a Barcelona. Aquets cinquanta anys, on ja comença l'explosió demogràfica a la Facultat de Medicina, els dividirem en dues èpoques: en la primera, del 1846 al 1869, mancant només vuit anys intermedis, són graduats 568 metges, amb un 3'50 % de cubans i porto-riquenys, mentre a la segona, del 1870 al 1900, són 2.050 metges amb un 10'80 % d'aquelles illes, amb una lleugera minva des del 1890, en què aquest 10'80 % baixa al 7'27 %, davallada deguda probablement a la institucionalització de les guerres colonials. Aquestes dades, fruit d'un primer estudi, confirmen la idea inicial d'haver estat, la nostra, una Universitat purament local, que adquirí una certa importància entre els estudiants de Cuba i Puerto Rico a l'època de l'inici de les escoles mèdiques catalanes.